

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko, tilannekatsaus

Virkamies- ja asiantuntijatyöryhmän kokous 9.6.2020
Neuvotteleva virkamies Natalia Härkin

 **Kauppan alan
tulevaisuusselonteko**

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteon valmistelun alustava aikataulu

2020

Kirjallinen kuuleminen päättyy
TUSE + Ekosysteemi momentti
kilpailutukset avattu Hilmaan

TOUKO

HUHTI

VNK:N pyyntö parlamentaarista
seurantaryhmästä eduskuntaryhmille
Kirjallinen kuuleminen alkaa

MAALIS

Ohry + VMAT
asettaminen

KESÄ

Kirjallisen kuulemisen yhteenveto valmistuu
*) TUSE+
**) Ekosysteemimomentti kilpailutukset päättyy
Parlamentaarisen seurantaryhmän asettaminen kesä-elokuu

HEINÄ

*) Ostopalvelu alkaa, arvio:
tilannekuva, kyselyt, työpajat,
kehittämissuhteet

ELO

**) Ostopalvelu alkaa: kaupan
digitalisaation edistäminen, arvio

SYYS

Go On -tilaisuus, arvio

31.9. *) Ostopalvelu valmistuu,
arvio

LOKA

MARRAS

31.11. **) Ostopalvelu valmistuu, arvio

2021

Kirjoittaminen,
lausuntokierros,
muut
valmistelut

Selonteon
kirjoittaminen

Kaupan alan
tulevaisuusselonteko

Kaupan toimialan tulevaisuusselontekoa tukevat ostopalvelut

- **Asiantuntijapalvelun hankinta kaupan toimialan tilannekuvan, muutoksen ja tulevaisuuskuvan toteuttamiseen** (hankinnan arvo enintään 50 000 e + arvonlisävero)
  - Avoin kilpailutus ajalla 15.6. – 4.6.2020, määräaikaan mennessä saapui yksi tarjous
- **Asiantuntijapalvelun hankinta kaupan toimialan digitalisaation edistämiseen** (enintään 80 000 e + arvonlisävero)
  - Avoin kilpailutus ajalla 8.5. – 4.6.2020, määräaikaan mennessä saapui viisi tarjousta

Asiantuntijapalvelun hankinta kaupan toimialan tilannekuvan, muutoksen ja tulevaisuuskuvan toteuttamiseen

Hankinta muodostuu kolmesta tavoitteesta

Tavoite 1.

Kaupan toimialan tilannekuva

- Tuotetaan kokonaiskuva kaupan toimialan nykytilasta, toimintaympäristöstä sekä muusta kaupan toimialan taustasta Suomessa ja kansainvälisesti

Tavoite 2.

Kaupan toimialan rakennemuutos ja murrostilanne sekä kaupan kehitys ja tulevaisuus vuoteen 2030

- Tunnistetaan kaupan toimialan kehittymistä ratkaisevasti ohjaavat muutostekijät ja muut vaikuttimet
- Kuvataan kaupan alan rakennemuutos ja murrostilanne toimialaa läpi leikkaavissa muutostekijöissä
- Luodaan kaupan toimialan tulevaisuuskuva, siitä miten kaupan toimialan tulee Suomessa kehittymään seuraavan noin kymmenen vuoden aikana

Tavoite 3.

Kehittämisehdotukset kaupan toimialalle

- Luodaan ja esitetään toimenpide-ehdotukset ja keskeiset nostot kaupan toimialalle poliittisen päätöksen tueksi
- Tunnistetaan yksi tai useampi skenaario ja laaditaan sanasto keskeisistä käsitteistä
- Esitetään kehittämisehdotusten yhteiskunnallinen vaikuttavuusarvio

Asiantuntijapalvelun hankinta kaupan toimialan digitalisaation edistämiseen

Hankinta muodostuu kolmesta tavoitteesta

Tavoite 1.

Kaupan toimialan digitalisaation tilannekuva Suomessa ja kansainvälisesti

- Tuotetaan kokonaiskuva kaupan toimialan digitalisaation nykytilasta sekä toimintaympäristöstä Suomessa
- Kuvataan keskeisiä kansainvälisiä hyviä käytäntöjä sekä benchmarkataan niitä suomalaisen kaupan toimialan digitalisoimiseen
- Kuvataan case – esimerkkejä arviolta 6 kappaletta (3 kotimaista ja 3 kansainvälistä)

Tavoite 2.

Kaupan toimialan strategia ja sen toimenpideohjelma sekä kärjet

- Luodaan kaupan toimialan kestävän digitalisaation strategia
- Luodaan strategian toteuttamiseen toimenpideohjelma sekä kehittämisen kärjet
  - Toimenpideohjelman aikavälit: lyhyt (vuodet 2021–2023) ja pidempi (vuodet 2024–2031)
  - Tiekarttatyössä luodaan kärjet sekä 1-3 avaintoimenpidettä (=kehittämisehdotukset) per kärki
- Luodaan yksi tai useampi skenaario kaupan toimialan digitalisaatiossa Suomen kaupan toimialalle
- Esitetään kehittämissuositusten yhteiskunnallinen vaikuttavuusarvio

Tavoite 3.

Kaupan toimiala ja koronaviruspandemia

- Digitalisaation murros koronaviruspandemian tilanteessa ja sen jäljiltä jatkoaskelmille kaupan toimialan digitalisaatiossa
  - Tunnistetaan muun muassa, mitä vaikutuksia koronaviruspandemialla on ja on ollut digitalisaatiossa kaupan toimialalle Suomessa ja kansainvälisesti
  - Nostetaan esiin kehittämissuosituksia ja hyviä käytäntöjä koronaviruspandemiasta seuraavalle askelmalle pääsemiseksi kaupan digitalisaatiossa
  - Kuvataan arviolta 4 case-esimerkkiä (2 kotimaista ja 2 ulkomaista)

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Yhteenvedo kaupan toimialan tulevaisuusselonteon kirjallisesta kuulemisesta

Virkamies- ja asiantuntijatyöryhmän kokous 9.6.2020
Neuvotteleva virkamies Natalia Härkin

 **Kaupan alan
tulevaisuusselonteko**

Taustaa kirjallisesta kuulemisesta (=lausuntopyyntö)

- TEM pyysi näkemyksiä ja ehdotuksia kaupan tulevaisuusselonteon laadintaan sekä kaupan toimialan muutokseen ajalla 22.4.–22.5.2020
- Kirjalliseen kuulemiseen annettiin lausuntoja yhteensä 32 kpl; lausuntopalvelu.fi (30 kpl), kirjaamo (2)
- Kirjallisen kuulemisen kysymykset liittyvät kaupan tulevaisuusselonteon sisältöehdotuksiin ja valmisteluun, kaupan rakennemuutokseen sekä näkemyksiin, joilla valtio voi vastata kaupan toimialan rakennemuutokseen. Erillisellä kysymyksellä pureuduttiin myös kaupan toimialan digitalisoitumiseen.
- Lisäksi tiedusteltiin näkemyksiä yllättävien muutostilanteiden vaikutuksista kaupan toimialalle sekä niihin valmistautumisesta.

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen kysymykset

Kaupan tulevaisuusselonteon sisältö kehittämisehdotukseen	<p>1. Mitä sisältöjä ja niihin liittyviä konkreettisia kehittämissuhteita/nostoja kaupan tulevaisuusselonteon tulisi mielestänne sisältää? Esitetyt sisällöt sekä kehittämissuhteet ja nostot pyydetään perustelevaan.</p> <p>Ehdotuksenne ja näkökulmanne voivat pohjautua myös työ- ja elinkeinoministeriön esivalmistelussa tunnistettuihin sisältöehdotuksiin (liite 1). Myös tässä kohdin pyydetään sisältöihin kehittämissuhteita ja nostoja perusteluineen</p>
Kaupan toimialan muutoksesta	<p>2: Mitkä ovat mielestänne keskeisimmät konkreettiset toimet, joilla valtiolta voi vastata kaupan toimialan rakennemuutokseen Suomessa? 2: Mitkä ovat mielestänne keskeisimmät konkreettiset toimet, joilla valtiolta voi vastata kaupan toimialan rakennemuutokseen Suomessa?</p> <p>3: Mitkä ovat mielestänne kolme keskeisintä sisältöä/teemaa kaupan toimialan rakennemuutoksessa?</p> <p>4: Millaisia vaikutuksia mielestänne koronaviruspandemia taikka sen kaltaiset yllättävästi toimialaa merkittävästi ravistelevat muutostilanteet tuovat kaupan toimialalle?</p> <p>5: Miten valtiolta voi mielestänne tukea kaupan toimialan rakenteiden kestävyyttä ennakoivasti yllättävissä muutostilanteissa (esimerkiksi koronaviruspandemian kaltaiset tilanteet)?</p> <p>6: Miten digitalisaatio tulee näkemyksenne mukaan muuttamaan asiakassuhdetta, markkinointia ja arvoketjuja? Onko painopiste siirtymässä tavaroista palveluihin?</p>
Tulevaisuusselonteon valmistelu	<p>7: Mitä tulee mielestänne huomioida kaupan tulevaisuusselonteon valmistelussa?</p>
Muuta huomioitavaa	<p>8: Muut mahdolliset kommentit.</p>

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen päähavainnot

Kaupan
tulevaisuus-
selonteon
sisältö
kehittämisen
ehdotuksi-
neen

1: Kaupan toimialan tulevaisuusselonteon sisältöehdotukset

- digitalisaatio
- yritysvastuu, kestävä kauppa ja ilmastonmuutos,
- kuluttajakäyttämisen muutos,
- aluekehitys ja huoltovarmuus,
- työvoima, osaaminen ja koulutus sekä
- kilpailullisuus, sääntelyn purku ja yrittäjyyden edistäminen

Työ- ja elinkeinoministeriön esivalmistelun sisältöä pidettiin valtaosin: hyvänä, laaja-alaisena ja kattavana, Kuluttajakäyttämisen ja koulutuksen roolin syventäminen, Selonteon rajaus laajassa kokonaisuudessa.

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen päähavainnot

Kaupan toimialan muutoksesta

2: Keskeisimmät konkreettiset toimet, joilla valtiovalta voi vastata rakennemuutokseen Suomessa

- kilpailukykyinen toimintaympäristö ml. sääntelyn purku,
- aluekehittäminen,
- koulutus,
- työmarkkinoiden joustavoittaminen ja työvoiman saatavuus,
- sosiaaliturvan uudistaminen,
- ostovoiman turvaaminen,
- yritysten kansainvälistämisen edistäminen,
- kotimainen omistajuus, omavaraisuus ja huoltovarmuus sekä harmaan talouden vastaisuus.

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen päähavainnot

Kaupan toimialan muutoksesta

3: Kaupan toimialan rakennemuutoksen keskeisimmät sisällöt ja teemat

- Digitalisaatio
- Yritysvastuu
- Osaaminen, koulutus ja työvoiman saatavuus
- Kilpailu ja kilpailukyky
- Kuluttajakäyttäytymisen- ja asiakaslähtöisyyden muutokset

Yksittäisiä vastauksia kohdistui aluekehittämiseen, kaupungistumiseen sekä globalisaatioon, kyberuhkaan

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen päähavainnot

Kaupan toimialan muutoksesta

4: Koronaviruspandemian taikka sen kaltaisten yllättävästi toimialaa merkittävästi ravistelevat muutostilanteet aiheuttavat kaupan toimialalle:

- vaikutuksia ostokäyttäytymisen muutoksiin,
- vaikutuksia kaupan ja sen kuljetuspalvelujen uusiutumiseen,
- vaikutuksia tuotteiden saatavuuteen ja toimitusketjuihin sekä
- vaikutuksia kaupan alan arvotuksen ja merkityksen ymmärryksen kasvuun

Lisäksi nostettiin esille huoltovarmuuden, omavaraisuuden ja etukäteisvarautumisen merkitys.

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen päähavainnot

Kaupan toimialan muutoksesta

5: Valtion ennakoiva tuki muutostilanteisiin kaupan toimialan rakenteiden kestävyteen

- etukäteisvalmistautuminen muutostilanteisiin,
- kaupan kilpailukyvyistä huolehtiminen, turhan sääntelyn purku, työmarkkinoiden jouston lisääminen,
- koulutuksen, jatkuvan oppimisen ja TKI-toiminnan tukeminen,
- huoltovarmuus ja kotimainen valmistus.

Myös **muutostilanne** nousi esiin, jossa toivottiin:

- nopeat päätökset, selkeät raamit ja ohjeet sekä valmiit päätöspohjamallit
- tuet ja rahoitusjärjestelyjä
- kaupan uudistumista
- koulutusta sekä
- maaseudulla huomioon otavana maaseudun palvelujen ylläpito, kyläkauppatuki

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen päähavainnot

Kaupan toimialan muutoksesta

6: Digitalisaation vaikutukset asiakassuhteiden, markkinoinnin ja arvoketjujen muutoksiin

- Digitalisaatiolla on ja tulee olemaan suuri merkitys kaupan toimialalle
- Asiakassuhteet, markkinointi arvoketjut muuttuvat
- Digitaalinen kauppa haastaa kivijalkakauppaa, erikoiskaupalla omat vahvuudet
- Asiakasdatan merkitys korostuu
- Riskit ja huoltovarmuus.

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen päähavainnot

Tulevaisuusselonteon valmistelu

7: Kaupan tulevaisuusselonteon valmistelussa huomioitavaa

- Avoin, osallistava, tutkimukseen perustuva työtapo, kaupan alan mukaan ottaminen
- Selkeä rajaus, tavoitteellinen työ, kehittämissuositukset, tiekartta
- selonteon kiinnittäminen hallitusohjelman hankkeisiin, kuten kotimaisen omistajuuden ohjelma ja yrittäjyysstrategia
- Huomioitavaksi työtehtävien mahdollinen eriytyminen digitalisaation ja verkko-kaupan myötä sekä logistiikan sekä kuljetusketjujen ja -palvelujen merkitys.
- Kaupan työntekijöiden työskentely kaupan toimintaympäristön muuttumisen myötä, kuten myös aukioloaikojen vapauttamisen vaikutuksia työntekijöihin.
- Otettiin kantaa myös alkoholi-, lääke- ja tupakkamonopoliin käsittelyyn, liittyen esimerkiksi alkoholi- ja rahapeliin hallitusohjelmakirjaukseen sekä rahapelin, lääkehuollon valmisteluihin, jotka ovat käynnissä.

Kaupan tulevaisuusselonteon kirjallisen kuulemisen päähavainnot

Muuta huomioitavaa

8: Muuta huomioitavaa ja kommentit

- Selontekoon esitettiin B2B kauppa Private Label
- Esityksenä myös monopolien hallittu purkaminen, kaupan alan lainsäädännön nykyaikaistaminen ja joustavoittaminen, viranomaistoimivallan arvioiminen ja mahdollista muuttaminen.
- Lisäksi esitettiin alueiden erisuunaisen kehityksen huomioimista

1. Kaupan tulevaisuusselonteon sisällöstä 1/8

- Lausunnonantajista 88 % (28, n=32) vastasi kysymykseen. Sisältö- ja teemaehdotukset kerättiin avokysymyksellä, kuten myös näkemykset työ- ja elinkeinoministeriön esivalmistelun sisältöihin ja teemoihin.
- **Työ- ja elinkeinoministeriön esivalmistelun sisällöt**
  - Osa vastaajista otti kantaa ministeriön aineistoon.
  - Valtaosassa vastaajista toi esille ministeriön tunnustaneen selontekoon sisällöt ja teemat hyvin, laaja-alaisesti ja kattavasti.
  - Kehittämisehdotuksina nousi esille selonteon sisältöön kuluttajakäyttäytymisen tarkempi analyysi sekä koulutuksen roolin syventäminen.
- **Selonteon rajaaminen:** Lisäksi muutamissa vastauksissa nostettiin esille selonteon rajaamisen tärkeys laajassa kokonaisuudessa.

1. Kaupan tulevaisuusselonteon sisällöstä 2/8

- **Selonteon sisältö- ja teemaehdotukset** kerättiin avokysymyksellä.

Vastaukset on luokiteltu vastaussisältöjen perusteella seuraaviin kokonaisuuksiin:

- digitalisaatio
- yritysvastuu, kestävä kauppa ja ilmastonmuutos,
- kuluttajakäyttäytymisen muutos,
- aluekehittäminen ja huoltovarmuus,
- työvoima, osaaminen ja koulutus sekä
- kilpailullisuus, sääntelyn purku ja yrittäjyyden edistäminen.

1. Kaupan tulevaisuusselonteon sisällöstä 3/8

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Digitalisaatio**
  - Kaupan digitalisoitumista selvennettävä selonteossa – mihin menossa, miten halutaan, miten muuttuu?
  - Verkkokaupan ja infrastruktuurin nosto selontekoon vahvemmin
  - Tekoälyn käytön seuraukset kaupan toimialalle, fyysisen rahankäytön tulevaisuus, kaupan keräämä data koko tuotantoketjussa
  - Logistiikka
  - Kilpailuetu ja kilpailukyky digitalisaatiossa
    - Suomalaisen digitaalisen kaupan kilpailuetujen esiin nostaminen
    - Suomalaisen kilpailukyvyn ja toimintaedellytysten vertailu muihin keskeisiin maihin, kuten EU, Schengen
  - Työn sisältöjen ja osaamisen muutokset digitalisoitumisen myötä

1. Kaupan tulevaisuusselonteon sisällöstä 4/8

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Yritysvastuu, kestävä kauppa ja ilmastonmuutos**
  - Hiilineutraalisuus, hiilijalanjälki
  - Vastuullisuus
  - Kestävä kehitys ilmastonmuutoksessa ja asiakkaan omien tietojen hyödyntäminen itsensä hyväksi
  - Kiertö- ja jakamistalous, kertakäyttökulutus sekä tuotteiden arvoketju liiketoimintamalleissa
  - Uudeksi megatrendiksi hyvinvointi- ja terveysteema
  - Ekologisen ja alueiden käytöllinen kestävyys sekä niiden konkretisointi
- **Kuluttajakäyttäytymisen muutos**
  - Asiakaskokemusten kehittäminen ja johtaminen
  - Eettisyys, omistamisesta käyttöoikeuksiin
  - Elintarviketoimiala
  - Valmistajalta kuluttajalle D2C –kauppa =direct to consumer

1. Kaupan tulevaisuusselonteon sisällöstä 5/8

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Aluekehittäminen ja huoltovarmuus**
  - Kaupungistuminen ja sen kehitys, elinvoimaiset kaupunkikeskusta & ohjaaminen ja sääntely selontekoon
  - Kaupan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus selontekoon
  - Kaavoitus: kuluttajanäkökulmasta kaupunkikeskustojen kivijalkakaupat vs. ostoskeskukset
  - Helpon asiointin turvaaminen asiakkaille
  - Kaupan huoltovarmuus
    - Toiminnan jatkuvuus ja toimintavarmuus kaikissa, myös häiriö- ja poikkeustilanteissa

1. Kaupan tulevaisuusselonteon sisällöstä 6/8

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Työvoiman saatavuus, osaaminen ja koulutus**
  - Selontekoon osaavan työvoiman saatavuus, työllisyys- ja työn sisältöjen muutos, kohtaanto-ongelmien keinojen etsintä
  - Selontekoon kaupan alan tulevaisuuden osaamistarpeet, korkeakoulujen tuottamaa osaamista sekä jo palveluksessa olevien työntekijöiden tietojen päivittäminen
  - Osaamisen ja tulevaisuuden osaamistarpeiden ennakointi
  - Korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen sekä yritysten yhteistyö
  - Kaupan alan TKI-yhteistyö korkeakoulujen kanssa
  - Ammattikorkeakoulut valmisteluun mukaan

1. Kaupan tulevaisuusselonteon sisällöstä 7/8

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Kilpailullisuus, sääntelyn purku ja yrittäjyyden edistäminen**
  - **Kilpailullisuus**
    - Selontekoon reilun kilpailun edistäminen kaupan toimialalla. EU-maissa sama alv-kanta, keinoja vahvuuteen ja kilpailuetuun kuluttajasuojassa ja tuoteturvallisuuudessa sisämarkkinoilla.
    - EU:n ulkopuolisten maiden kanssa epäreilut kilpailuedut suomalaiselle kaupan toimialalle
    - Private Label –tuotteet selontekoon
  - **Sääntelyn vapauttaminen**
    - Ehdotuksina alkoholi: puolesta ja vastaan selontekoon sisällyttämisestä
    - Ehdotuksina: apteekki- ja lääkejakelu ulkopuolelle vs. itsehoitoläkkeet vähittäiskauppihin
    - Vähittäis- ja tukkukaupan keskittyminen – esitetään kehitettävän kilpailullisesti; uusien yritysten markkinoille pääsyn helpottaminen

1. Kaupan tulevaisuusselonteon sisällöstä 8/8

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Yrittäjyyden edistäminen**
  - Esivalmistelussa tunnistetut hyvä
  - Esityksenä yrittäjän sosiaaliturva konkurssiyrittäjän uusi alku, riittävät yritys- ja neuvontapalvelut, pk-yritysten mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuihin
  - Maaseudulla kaupan yrittäjyys: kyläkaupat, päivittäistavarat + muut palvelut: monipalvelutuottajat
  - Kansainvälistä kasvua vahvistettava selontekoon globalisaation myötä
  - Julkisten rahoitusinstrumenttien ja elinvoimaisen ekosysteemin kehittäminen,
  - Osuustoiminnan moninaisuus

2. Toimista, joilla valtio voi vastata kaupan alan rakennemuutokseen Suomessa 1/5

- Lausunnonantajista 88 % (28, n=32) vastasi kysymykseen . Vastaukset kerättiin avokysymyksellä.
- Vastaukset on luokiteltu vastaussisältöjen perusteella seuraaviin sisältökokonaisuuksiin:
  - kilpailukykyinen toimintaympäristö ml. sääntelyn purku,
  - aluekehittäminen,
  - koulutus,
  - työmarkkinoiden joustavoittaminen ja työvoiman saatavuus,
  - sosiaaliturvan uudistaminen,
  - ostovoiman turvaaminen,
  - yritysten kansainvälistämisen edistäminen,
  - kotimainen omistajuus, omavaraisuus ja huoltovarmuus sekä harmaan talouden vastaisuus.

2. Toimista, joilla valtio voi vastata kaupan alan rakennemuutokseen Suomessa 2/5

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Kilpailukykyinen toimintaympäristö ml. sääntelyn purku,**
  - Alan erityyssäännösten purku, epäreilujen kilpailuetujen poisto, kolmannet maat, kaupan alan sähköverokannan alentaminen
  - Sääntelyn hallittu purkaminen, keinojen etsiminen ulkomaiset verkkoalustat eurolaiselle tasolle, alkoholi- ja lääkejakelu
- **Aluekehittäminen**
  - Palvelujen turvaaminen harvaan asutuilla seuduilla, kyläkauppatuki
  - Maankäytön ja kaavoituksen säännösten esitettiin olevan sellaisia, että ne tukevat sijoittumispaikkoja alueiden elinkeinorakenteen ja työllisyyden edistämiseen.

2. Toimista, joilla valtio voi vastata kaupan alan rakennemuutokseen Suomessa 3/5

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Koulutus:** opetuksen, opetuspaikkojen lisääminen digitaalinen osaaminen, kv-kaupankäynnin osaaminen, verkkokaupaan, OKM:n tukemana laaja koulutusyhteistyö, TKI-rahoituksen kohdentamista AMK:lle ja tiedekorkeakouluille kaupan alan kehittämiseen.
- Alan huippuyksikön perustamista yliopistoon, tutkimustyön erityisrahoituksen luomista, OKM:n tukemana laaja koulutusyhteistyötä
- Lisäksi Osuustoimintamallin ja sen merkitys yrittäjyyskasvatuksessa nostettiin esille.

2. Toimista, joilla valtio voi vastata kaupan alan rakennemuutokseen Suomessa 4/5

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Työmarkkinoiden joustavuus**
  - Paikallinen sopiminen, kannustinloukkujen purkaminen, osa-aikatyön lisääminen, joustot työmarkkinoita kehitettäessä.
  - Työperäisen maahanmuuton helpottaminen,
  - Työntekijöille elantoon riittävien työtuntien tarjoamista lainsäädännöllä.
- **Sosiaaliturvan uudistaminen** nostoina muun muassa erilaiset työtekemisen muodot, pienipalkkaisuuden toimeentulo-ongelmat, osa-aikaisen ja lyhytaikaisen työn vastaanottamisen kannustavuus

2. Toimista, joilla valtio voi vastata kaupan alan rakennemuutokseen Suomessa 5/5

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Ostovoiman turvaaminen:** kulutusta tukevia veroratkaisuja sekä sitä, ettei ruoan hintatasoa, eikä uusia valmisteveroja tai terveystuloja säädetä elintarvikkeille.
- **Yritysten kansainvälistämisen edistäminen:** erityisesti erikoiskauppa. digitalisoituminen, verkostoituminen, markkinointi, innovaatiotoiminnan räätälöityihin ratkaisuihin. Esityksenä oli kaupan alan uuden kulttuurin ja kasvurahoituksen tukeminen.
- **Kotimainen omistajuuden:** erityisesti päivittäistavarakauppa, erit. kotimaisen ruoan arvoketju. **Omavaraisuus** suomalainen alkutuotanto ja elintarviketeollisuus
- **Huoltovarmuus:** toimintavarmuuden turvaaminen häiriöttömästi kaikissa tilanteissa: päivittäistavarakauppa
- Myös **harmaan talouden vastaisuus** nousi esille.

3. Kaupan alan rakennemuutoksen keskeisimmät sisällöt ja teemat

- Lausunnonantajista 88 % (28, n=32) vastasi kysymykseen . Vastaukset kerättiin avokysymyksellä.
- Vastaukset on luokiteltu vastaussisältöjen perusteella seuraaviin kokonaisuuksiin:
  - **Digitalisaatio:** tekoäly, automatisaatio, robotiikka, datan hallinta, reaaliaikatalous
  - **Yritysvastuu:** Vastuullisuus, kestävyys, hiilineutraalisuus, kiertotalous,
  - **Osaaminen, koulutus ja työvoiman saatavuus:** kohtaanto-ongelmat, työvoimapula, työnmuutos, työehdot, palkkaus, työn ja perhe-elämän yhdistäminen
  - **Kilpailu ja kilpailukyky** kansallinen, kansainvälinen; sääntelyn taso ja merkitys kilpailukykyyn
  - **Kuluttajakäyttäytymisen- ja asiakaslähtöisyyden muutokset** – valinnan vapaus tehdä ostoksia mistä, milloin ja miten haluaa, asiakaskokemuksen merkitys kasvaa, tiedon keruu, tekoäly
  - Yksittäisiä vastauksia kohdistui aluekehittämiseen, kaupungistumiseen sekä globalisaatioon, kyberuhkaan

4. Koronaviruspandemian taikka sen kaltaisten yllättävästi toimialaa merkittävästi ravistelevien muutostilanteiden vaikutus kaupan alalle 1/5

- Lausunnonantajista 84 % (27, n=32) vastasi kysymykseen . Vastaukset kerättiin avokysymyksellä.
- Kirjallinen kuuleminen tehtiin jo toimialaa jo ja yhäti koronaviruspandemian ajassa.
- Muutostilanne tullut yllättäen – varautumatta, kaupan muutoskyky ollut ripeää. Jatkossa etukäteisvarautumisen merkitys ja toisaalta jokainen muutos-/kriisitilanne on omansa.
- Toimialan on heterogeeninen ja muutostilanne kohtelee toimialan sisällä toimijoita eri tavalla, myös kaupan sijainti, koko, taloudellinen tilanne, digitalisaation aste sekä oma tilanteet vaikuttaa.

→ Haasteita ja uusiutumisen mahdollisuuksia

4. Koronaviruspandemian taikka sen kaltaisten yllättävästi toimialaa merkittävästi ravistelevien muutostilanteiden vaikutus kaupan alalle 2/5

- Vastaukset on luokiteltu vastaussisältöjen perusteella seuraaviin kokonaisuuksiin:
  - vaikutukset ostokäyttäytymisen muutoksiin,
  - vaikutukset kaupan ja sen kuljetuspalvelujen uusiutumiseen,
  - vaikutukset tuotteiden saatavuuteen ja toimitusketjuihin sekä
  - vaikutukset kaupan alan arvostuksen ja merkityksen ymmärryksen kasvuun

Lisäksi nostettiin esille huoltovarmuuden, omavaraisuuden ja etukäteisvarautumisen merkitys.

4. Koronaviruspandemian taikka sen kaltaisten yllättävästi toimialaa merkittävästi ravistelevien muutostilanteiden vaikutus kaupan alalle 3/5

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Vaikutukset ostokäyttäytymisen muutoksiin**
  - Asiakkaiden omat muutokset liikkumisessa, ostokäyttäytymisessä, myös suosituksia valtiovallan taholta
- **Vaikutukset tuotteiden saatavuuteen ja toimitusketjuihin**
  - Ostokäyttäytymisen muutokset (kuten hamstraus tietyissä tuotteissa), valmistajien toimitusvaikeudet, toimitusketjun ja logistiikan haavoittuvuus

4. Koronaviruspandemian taikka sen kaltaisten yllättävästi toimialaa merkittävästi ravistelevien muutostilanteiden vaikutus kaupan alalle 4/5

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Kaupan ja sen kuljetuspalvelujen uusiutumiseen,**
  - Kaupan digitalisoiminen, verkkokaupan kasvu, uusi palvelumuotoilu (kuten riskiryhmien ostovuorot), kaupan palvelujen integroinnin voimistuminen, uusien palvelujen keksiminen, turvallinen asiointi ja maksaminen, työturvallisuus
  - Alennusmyynnit, toiminnan supistaminen, lopettaminen, lomautukset, irtisanomiset, joillakin kasvu
  - Kuljetuspalvelujen kattavuus ja määrä kasvanut kautta valtakunnan, uusia palvelualan yritysten perustamisia

4. Koronaviruspandemian taikka sen kaltaisten yllättävästi toimialaa merkittävästi ravistelevien muutostilanteiden vaikutus kaupan alalle 5/5

Nostoja sisältökokonaisuuksista ja teemoista

- **Vaikutukset kaupan alan arvostuksen ja merkityksen ymmärryksen kasvussa**
  - Kaupan ja palvelujen merkityksen koko taloudessa suuri
  - Haavoittuvuus
  - Arvostus kaupan alaa ja työntekijöitä kohtaan kasvanut

Lisäksi nostettiin esille ja pidettiin tärkeänä:

- **huoltovarmuutta**; kuten päivittäistavarat, sähkö,
- **omavaraisuutta**; kotimaisuus
- **etukäteisvarautumista**

5. Valtiovallan ennakoiva tuki muutostilanteisiin kaupan toimialan rakenteiden kestävyYTEEN 1/5

- Lausunnonantajista 88 % (28, n=32) vastasi kysymykseen . Vastaukset kerättiin avokysymyksellä.
- Vastaukset on luokiteltu vastaussisältöjen perusteella seuraaviin kokonaisuuksiin:
  - etukäteisvalmistautuminen muutostilanteisiin,
  - kaupan kilpailukyvyistä huolehtiminen, turhan sääntelyn purku, työmarkkinoiden jouston lisääminen,
  - koulutuksen, jatkuvan oppimisen ja TKI-toiminnan tukeminen,
  - huoltovarmuus ja kotimainen valmistus.

Lisäksi lausunnon antajat toivat esille, miten itse muutostilanteissa tulisi reagoida.

5. Valtiovallan ennakoiva tuki muutostilanteisiin kaupan toimialan rakenteiden kestävyys 2/5

Nostoja sisällöistä ja teemoista

- **Etukäteisvalmistautuminen muutostilanteisiin**
  - Normioloissa yhteisvalmistaumista, pitkänaikavälin taloudellinen kestävyys, asiakasymmärryksen kasvattaminen, tutkimustieto, valtiovallan lupakäytännöt, kyberuhkaan varautuminen
- **Kaupan kilpailukyvyistä huolehtiminen, turhan sääntelyn purku sekä työmarkkinajousten lisääminen**
  - Kilpailukykyinen verkkokauppa, automaation kehittäminen, yritysten toimintaympäristöstä huolehtiminen, työmarkkinarakenteiden uudistaminen, turhan sääntelyn purku, työmarkkinoiden joustot

5. Valtiovallan ennakoiva tuki muutostilanteisiin kaupan toimialan rakenteiden kestävyYTEEN 3/5

Nostoja sisällöistä ja teemoista

- **Koulutuksen, jatkuvan oppimisen ja TKI-toiminnan tukeminen**
  - Merkitys korostuu muutos- ja kriisitilanteissa
  - Tärkeätä, että julkinen ja yksityinen sektori luo yhteistyönä puitteet jatkuvalla työntekijöiden osaamisen kartoitukselle
  - Panostukset TKI-toiminnan kehittämiseen

5. Valtiovallan ennakoiva tuki muutostilanteisiin kaupan toimialan rakenteiden kestävyYTEEN 4/5

Nostoja sisällöistä ja teemoista

- **Huoltovarmuus, kotimainen valmistus**
  - Päivittäistavarakaupan ja välttämättömien tuotteiden huoltovarmuus, kaupan valtakunnallisen palveluverkoston ylläpito, suomalaisen ruoan tuotannon tukeminen, kotimaisen ruoan tuotannon ja –jakelun sääntelyn välttäminen
  - Kriittisiä tuotantontekijöitä myös meriliikenne, paikallinen energiatuotanto,
  - Kyberuhkan varautuminen

5. Valtiovallan ennakoiva tuki muutostilanteisiin kaupan toimialan rakenteiden kestävyYTEEN 5/5

Nostoja sisällöistä ja teemoista

- **Muutostilanne**
  - **Nopeat päätökset** tulevista toimista, tukien ja toimenpiteiden kehittäminen, selkeät raamit, ohjeet ja lainsäädännön soveltamiseen sekä päätösmallit
  - **Tuet ja rahoitusjärjestelyt:** suorat tuet, esim. vuokra- ja henkilöstökuluihin, yleistuki sekä verojen/maksujen siirrot, joustavoittamien, palautus, muunto lainaksi
  - **Kaupan uudistuminen:** verkkokauppaosaamisen ja kansainvälistymisen tukeminen
  - **Koulutus:** omaehtoinen koulutus lomautetuille, oppisopimuspaikkojen lisääminen, työpaikkojen täsmäkoulutus
  - **Maaseudulla huomioitavaa:** palvelujen ylläpito, kyläkauppatuki

6. Digitalisaation vaikutukset asiakassuhteiden, markkinoinnin ja arvoketjun muutoksiin 1/3

- Lausunnonantajista 84 % (27, n=32) vastasi kysymykseen . Vastaukset kerättiin avokysymyksellä.
- Vastuksissa nousi esiin seuraavaa:
  - Digitalisaatiolla on ja tulee olemaan suuri merkitys kaupan toimialalle
  - Asiakassuhteet, markkinointi arvoketjut muuttuvat
  - Digitaalinen kauppa haastaa kivijalkakauppaa, erikoiskaupalla omat vahvuudet
  - Asiakasdatan merkitys korostuu
  - Riskit ja huoltovarmuus

6. Digitalisaation vaikutukset asiakassuhteiden, markkinoinnin ja arvoketjun muutoksiin 2/3

Nostoja sisällöistä ja teemoista

- **Digitalisaatiolla on ja tulee olemaan suuri merkitys kaupan toimialalle**
  - Läpileikkaa useita kaupan toimintoja, mm. logistiikka, varastointi, kassapalvelut, tekoälyn liittäminen kauppaan ja palveluihin, autonomiset palvelut toimitusketjut automatisoituu, maksaminen digitalisoituu ja maksukokemukset kasvaa
- **Asiakassuhteet, markkinointi arvoketjut muuttuvat**
  - Kaupan ja palvelujen erottaminen toisistaan haasteellista

6. Digitalisaation vaikutukset asiakassuhteiden, markkinoinnin ja arvoketjun muutoksiin 3/3

Nostoja sisällöistä ja teemoista

- **Haastaa kivijalkakaupan, erikoiskaupalla omat vahvuudet**
- **Asiakasdatan merkitys korostuu:** omistaminen, johtaminen, hyödyntäminen
- **Riskit:** digitalisaation myötä riskit kasvavat, tulee myös uusia. Kyberturvallisuus huomioitava, varauduttava kyberuhkaan, myös toimintavarmuuteen mm. sähköriippuvuus, automaisoituneet kuljetukset, logistiikka, Suomen huoltovarmuus korostuu

7. Kaupan tulevaisuusselonteon valmistelussa huomioitavaa 1/2

- Lausunnonantajista 78 % (25, n=32) vastasi kysymykseen. Vastaukset kerättiin avokysymyksellä, josta luokiteltu vastaussisältöjen perusteella kokonaisuuksiin.
- Useat vastaukset liittyivät selonteon valmistelun ja prosessin toteutukseen.
  - Avoin, osallistava, tutkimukseen perustuvaa työtapa, kaupan alan mukaan otto
- Selonteon selkeä rajaus, tavoitteellinen työ, kehittämissuositukset, tiekartta
- Selonteon kiinnittäminen hallitusohjelman hankkeisiin, kuten kotimaisen omistamisen -ohjelma ja yrittäjyysstrategia.

7. Kaupan tulevaisuusselonteon valmistelussa huomioitavaa 2/2

- Esityksenä huomioitavaksi kaupan alan työtehtävien mahdollinen eriytyminen digitalisaation ja verkkokaupan myötä sekä logistiikan sekä kuljetusketjujen ja –palvelujen merkitys.
- Myös kaupan työntekijöiden työskentelyä kaupan alalla esitettiin tarkasteltavan, kaupan toimintaympäristön muuttumisen myötä, kuten myös aukioloaikojen vapauttamisen vaikutuksia työntekijöihin.
- Lausunnossa otettiin kantaa myös alkoholi-, lääke- ja tupakkamonopoliin käsittelyyn, liittyen esimerkiksi alkoholi- ja rahapelien hallitusohjelmakirjaukseen sekä rahapelin, lääkehuollon valmisteluihin, jotka ovat käynnissä.

8. Muut huomioitavaa ja kommentit

- Lausunnonantajista 56 % (18, n=32) vastasi kysymykseen. Vastaukset kerättiin avoimeen vastauskenttään, esille nousivat
- Selontekoon sisällytettäväksi esitettiin B2B kauppa Private Labell
- Esityksenä oli myös monopolien hallittu purkaminen, kaupan alan lainsäädännön nykyaikaistaminen ja joustavoittaminen, viranomaistoimivallan arvioiminen ja mahdollista muuttaminen.
- Lisäksi esitettiin alueiden erisuunaisen kehityksen huomioimista

Teemakohtaiset palaverit selontekoon

Digitalisaatio	Ilmastonmuutos	Asiakas- ja kuluttaja-käyttäytyminen	Kaupungistuminen	Kaavoitus, logistiikka	Markkinat ja kilpailullisuus
26.5.2020 TEM	12.6.2020	12.6.2020	Kesäkuu 2020	Kesä-heinäkuu 2020	17.6.2020 KKV, TEM
15.4.2020 Kaupan Liitto, Keskuskauppakamari, SY, BF, EK, TEM	25.5.2020 TEM	26.5.2020 KKV, BF, TEM	1.6.2020 TEM	4.6.2020 LVM, YM, TEM (siirretty)	
2.4.2020 TEM	6.5.2020				
2.4.2020 TEM					
26.3.2020 TEM					

Kiitos!

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

 **Kaupan alan
tulevaisuusselonteko**